de Rechtspraak
Rechtbank Noord-Holland

Protocol formele verschoning rechtbank Noord-Holland

1 Aanleiding en reikwijdte

Dit protocol beschrijft het proces van de formele verschoningsprocedure. Verschoning is een middel ter verzekering van de onpartijdigheid van de rechter; rechtzoekenden moeten immers vertrouwen kunnen stellen in de Rechtspraak. Doel van het protocol is het bevorderen van een vlotte, eenduidige, transparante en professionele beoordeling van formele verschoningsverzoeken.

Dit protocol is o.a. een uitwerking van artikel 15 van het model zaakstoedelingsregeling (hierna: de zaakstoedelingsregeling). In dit artikel is bepaald dat een rechterswisseling, nadat de naam van de rechter die de zaak behandelt aan partijen bekend is gemaakt, in beginsel niet mogelijk is anders dan na een formeel verschoningsverzoek (of wrakingsverzoek). Volgens artikel 16 van deze regeling in verbinding met artikel 5 van de Code zaakstoedeling (toelichting) kan een rechterswisseling in geval van een zwaarwegende reden ook via de teamvoorzitter worden bewerkstelligd. Indien echter sprake is van een verplichting tot indiening van een verschoningsverzoek is in artikel 18 en 19 van de zaakstoedelingsregeling bepaald dat de rechter een verschoningsverzoek moet indienen en dat informele terugtrekking niet meer mogelijk is.

Het gaat in dit protocol om die gevallen waarin de rechter, nadat zijn naam aan partijen bekend is gemaakt, ontdekt dat hij vanwege het bestaan van (de objectief gerechtvaardigde vrees voor) vooringenomenheid niet vrij is de zaak te behandelen en een verschoningsverzoek indient.
Een rechter kan zich verschonen op grond van feiten of omstandigheden waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden. Dit protocol ziet niet op het geval dat de rechter de zaak vanwege dergelijke feiten en omstandigheden niet kan behandelen, maar waarin nog geen verplichting bestaat tot het indienen van een verschoningsverzoek, omdat de naam van de rechter nog niet aan partijen bekend is gemaakt. Een rechterswisseling om andere reden dan vanwege het bestaan van dergelijke feiten en omstandigheden (bijvoorbeeld als gevolg van uitval door ziekte kort voor een zitting) valt ook niet onder dit protocol.

Leidraad onpartijdigheid en nevenfuncties in de rechtspraak (januari 2014) In de Leidraad is verwoord dat de rechter zelf zijn onpartijdigheid bewaakt, terwijl ook de gerechten middelen hebben ter bevordering van onpartijdige rechtspraak. De Leidraad bevat een negentiental aanbevelingen ter waarborging van de onpartijdigheid van de rechter, althans ter voorkoming van de schijn van partijdigheid. Permanente oplettendheid bij de rechter enerzijds en een luisterend oor bij de direct verantwoordelijken anderzijds zijn daarbij de belangrijkste instrumenten.

2 Wettelijke regeling

De wetboeken van strafvordering (Sv), burgerlijke rechtsvordering (Rv) en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kennen een vrijwel eenvormige regeling met betrekking tot verschoning: de artikelen 517 en 518 Sv, 40 en 41 Rv en 8:19 en 8:20 Awb.

3 Inhoudelijke toetsing verschoningsverzoek

Inhoudelijke toetsing van een verschoningsverzoek vindt plaats aan de hand van een tweetal criteria: het subjectieve en het objectieve aspect. Het subjectieve aspect heeft betrekking op de persoonlijke instelling van de rechter. Bij het objectieve aspect gaat het erom of sprake is van omstandigheden die de objectief gerechtvaardigde vrees voor een gebrek aan onpartijdigheid van de rechter kunnen wekken.

Voorop staat dat een rechter uit hoofde van zijn aanstelling wordt vermoed onpartijdig te zijn (subjectieve onpartijdigheid/de persoonlijke instelling van de rechter), tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die zwaarwegende aanwijzingen opleveren voor het oordeel dat een rechter jegens een partij een vooringenomenheid koestert.

Van de schijn van vooringenomenheid kan, geheel los van de persoonlijke instelling van de betrokken rechter, ook sprake zijn indien bepaalde feiten of omstandigheden grond geven voor de objectief gerechtvaardigde vrees dat het een rechter aan onpartijdigheid ontbreekt (objectieve onpartijdigheid).
Alsdan dient de rechter zich van de behandeling van een zaak te onthouden. In een verschoningsprocedure moet worden beslist of sprake is van dergelijke feiten of omstandigheden.

4 Procedure formele verschoning

1. Een verschoningsverzoek geschiedt schriftelijk en is gemotiveerd. Na aanvang van een terechtzitting kan het ook mondeling geschieden. Het verzoek wordt ingediend bij de meervoudige kamer voor de behandeling van wrakings- en verschoningsverzoeken.

2. De griffier van de meervoudige kamer voor de behandeling van wrakings- en verschoningsverzoeken legt een apart dossier aan voor het verschoningsverzoek, met een eigen registratienummer.

3. De griffier zorgt dat de leden van de meervoudige kamer beschikken over een exemplaar van het verschoningsdossier. Ook het dossier in de hoofdzaak moet beschikbaar zijn.

4. Een mondelinge behandeling van het verschoningsverzoek is niet voorgeschreven.

5. Leidinggevenden van de verzoekende rechter hebben geen zitting in de meervoudige kamer.

6. Partijen in de hoofdzaak worden niet gehoord, tenzij dat voor de beoordeling van het verschoningsverzoek door de meervoudige kamer wenselijk wordt geacht.

7. Als de meervoudige kamer de verzoekende rechter of partijen toch wil horen, kan dat zowel schriftelijk als mondeling op een zitting.
8. De meervoudige kamer beslist zo spoedig mogelijk op het verschoningsverzoek.

9. De beslissing van de meervoudige kamer is gemotiveerd en wordt op schrift gesteld.

10. De beslissing van de meervoudige kamer wordt onverwijld meegedeeld aan betrokkenen, te weten: (de advocaat van) partijen c.q. verdachte, het OM en de verzoekende rechter. De mededeling kan ook langs elektronische weg geschieden.

11. De beslissing wordt zo spoedig mogelijk gepubliceerd op rechtspraak.nl, waarbij rekening dient te worden gehouden met het recht op privacy van de betrokken rechter.

5 Administratieve verwerking en documentatie van een formeel verschoningsverzoek

1. De griffier van de meervoudige kamer voegt de beslissing op het verschoningsverzoek in het verschoningsdossier en zorgt voor archivering.

2. De griffier geeft een exemplaar van de beslissing aan de voorzitter van het team waarvan de verschoning verzoekende rechter deel uitmaakt.

3. De algemeen secretaris van de meervoudige kamer registreert de verschoningsverzoeken, de aangevoerde gronden en de afloop ten behoeve van het jaarverslag.

4. Aan de hand van de geregistreerde gegevens wordt het onderwerp verschoning ten minste éénmaal per jaar in de bestuursvergadering besproken.

5. De algemeen secretaris stelt in overleg met de voorzitter van de wrakingskamer een bestand met informatie en jurisprudentie over het onderwerp verschoning samen en zorgt voor actualisering.

Dit protocol is vastgesteld door het gerechtsbestuur op 2maart 2021 en treedt per 1 april 2021 in werking.